

110

א. יסוד האמונה השלמה שכלב נובע הוא מתוך מעמק סגולה הנפש שבישראל. לעומתו מכון קרבן העומר של שעורים. מאכל בהמה. הנוטה רק לרגש הטבעי. אחריו ועל גביו בא יסוד העילוי השכלי והלמודי. אמנם חולשת האדם גורמת. שבהיותו מוכשר למחקר שכלי יתלש בו יסוד הנטיה האמונית. ובהיותו שלם באמונה הוא עלול למעט בהשכלה וחכמת לב. אבל תכלית דרך הישרה היא שכל כה לא ימעט את הברו. ולא יתמעט על ידו. כ"א יתגלה בכל מלא עוז. כאילו היה הוא השולט לבדו. כח האמונה צריך שיהיה שלם כ"כ כאילו אין לו שום אפשרויות של מחקר. ולעומת זה צריך שיהיה כח החכמה כ"כ מעולה ומורד כמו לא היה כלל כה של אמונה בנפשו. אדם ובהמה — ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה. אכן זאת היא מורשה מיוחדת לישראל. שהאמונה הקיימת היא אצלם טבעית. מצד המורשה הגלויה של גילוי שכינה. רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה — הניסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי. ולהפך. הכפירה היא אצלם בלתי טבעית. ואפשרית רק ע"י העזה של שכרון. שמתוך עקשות או תאוות. מה שאין בן באומות העולם. שמציאות האמונה אצלם היא דוקא ע"י שכרון. כי לא נגלו להם ענינים מוחשיים גדולים על יסודי אמונותיהם. על כן אין טבעם האנושי גוזר להאמין כ"א ההסכמה המשכרת וההתגברות על הטבעיות. ועל כן טובה מאד לישראל תנוימת האמונה בפשטותה. שהיא ג"כ מבוררה כיום בהיר. בריה כחמה. ולפיכך מחובר הוא פסח לעצרת ע"י ספירת העומר שבבית המקדש. שהיא מחברת את מנחת השעורים. מאכל בהמה. גטית הרגש הטבעית. אל החכמים. מאכל אדם. העילוי השכלי הרוחני. ע"ץ הדעת חטה היתה. ושני הכחות היסודיים האלה מגלים את כל מלא ערכם ופעולתם. במעמקי הנפש ומרחבי החיים. בהופיעם כל אחד בצורתו העצמית השלמה. באין שום דבר מעיק לו כלל. ובהתכנסם והתקשרם יחד למערכה אחידת עליונה.

עמוד קצ"ב, קל"ט

סג. שלא יהא אדם קורא ושונה וכוטט באביו ובאמו וברבו כו'. טבע החכמה הוא להרים את האדם למעלה יותר גדולה מהאמונה לבדה בלא חכמה. ומשפט כל כשרון. שיש איזה כשרון טבעי קודם לו שהוא למטה ממנו. אז כל זמן שלא הגיע זמן הכשרון היותר נעלה לשמש. מתחזק בו הכשרון השפל. אבל כיון שהגיע זמן [ה]כשרון היותר נעלה. או הכשרון השפל מתחלש. וצריך והירות שהכשרון הנעלה. לבד יחוננו. ימלא ג"כ מקום הכשרון השפל. מצינו למשל. כ"ז שהילד קטן. ינהלהו טבעו כטבע בע"ח. שלא לאכול יותר מדאי. אבל כיון שנהפודו בו הכוחות השכליים. מסתלקת שמירת הטבע וצריך שמירה שכלית. ע"כ צריך להזהר שימלא השכל חסרון הטבע ג"כ. שאם לא ימלא תעורר תפקיד הטבע. אז ישפל במדריגתו למטה מערך בע"ח שמתנהלים ע"פ הטבע. ודבר זה נמצא ג"כ באמונה. שהמלת ד' על יצוריו להנחותם בדרך חיים הטובה להם לעולם. לתקן מצבם המוסרי לאור באור החיים. ע"כ כ"ז שהאדם הוא קטן. שאז אין לו שלימות אחרת שיתגלהו כ"א האמונה. אז האמונה חזקה בנפשו. בהוריו וברבו ובכל מי שגדל ממנו. ואינו מודא בנפשו שום התנגדות. אבל כשמתגדל ושכלו נגמר. אז טבר יש לו מגן יותר גדול העוז. שיכול להשתלם בשכלו. להכיר ערך האמתיות. וערכה של אמתת האמונה ככלל. אז אם לא יבין לערוך מערכת שכלו. שכל הדברים הטובים שהאמונה הטבעית היתה מדריכתו בטבע. ידריך עצמו בדרך האמונה השכלית. ומהם השמועה הראויה והכבוד אשר יאתה להורים ומורים ולמי שגדול ממנו. כיון שתכלית חכמה היא תשובה ומעשים טובים. וכיון שתכליתה היא תשובה. היינו ללכת בדרך יותר נשגב ממה שהלך בדרך האמונה בלא החכמה. שהיא אמונה הילדות. א"כ החובה העקוית היא לשמור את כל הדברים הטובים. שהאמונה משמרתם בטבע גם בלא חכמה. לשמור עתה עם כח החכמה המצורף לאמונה. זהו שלא יהא אדם קורא ושונה. וע"י מה שרואה את עצמו מבין לעצמו. יכעט באביו ובאמו וברבו. כי לא ימצא טבע ההכנעה והכבוד לאביו ולאמו ולרבו בחכמה. כדרך שמצאם באמונה הפשוטה. ואם יאבד את הטוב שהאמונה העניקה לו ישאר חסר מכל תכלית. כי אם היתה התכלית רק הידיעה לבדה. אז לא ה"י צורך לאמצעים של טבע. כי על הידיעה השכל מספיק. אבל על צורך להידיעה צורך מעשים טובים. והמעשים המה הנכונים ע"י כלי הגוף ומדות טבעיות. ע"כ צריך מצד השכל לשמור מאד את כל החינוך הטוב שבטבע הישר. ע"כ מסיים ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם. לעושים לשמה. היינו לשם קיום בטבע. שאז מוקד הוא את כל הדרכה טבעית שהביאתו ליטוב ומתחזק בה ביותר בעזר השכל. ולא לעושים שלא יטובו. שאינם רוצים כ"א בשכל לבדו ועושים כל דרכי הישר של החינוך הטוב הטבעי. שהם הכח הרעה מהרסי עמודי המוסר ומפירי יראה. ודאי נת להם שלא נבראו. ואין זה כלל מסוג לומדים או עוסקים בתורה ובמצות שלא לשמה שמתן יבא לשמה. ששם אנו מדברים בהולכי חום ואינם מכירים מעלת תורה לשמה. יעסקו שלא לשמה כפי הכרתם. אבל כאן אנו מדברים במשחיתים. שבהכרתם משענת השכל רוצים לעזוב כל דרכי ישר זולתו. ובאמת השכל עצמו הטוב באמת. יורה שהמצב הטבעי הוא עמוד גדול אל השלימות. וראוי לצרפו אל השכל הישר. החפץ בעדק באמת ומשמים. שהם ההכנעה להורים ומורים. וכבוד כל מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין. ומהם יעלה אל כבוד גדולי החכמים בדור ובדורות הקודמים. ומהם לעמודי התורה וזו"ל הגאונים. ואז ילך לבטח בדרך החיים הטוב.

ג. כנסת ישראל עומדת היא עכשיו על המעבר. לצאת מתוך חיים אינסטינקטיביים לחיים של הכרה. האינסטינקט הטבעי הוא יותר בטוח במהלכו. ויותר מכון בפעולו לקיום החיים. אבל התכונה המשוכללת של האדם. לא תתן לו להשאר לעולם חבו ומעמדו הטבעי. ובעל כרחו של האדם מתרומם הוא מחוננו. ויוצא אל המדרג הכרית. שבה הוא אוכד הרבה מסגולותיו הטבעיות. אבל סוף כל סוף הוא מסגלם ל צורה יותר יפה. ככל החיים והאדם. שבכל זמן שהנם נתונים במעמדם הטבעי. פוע טבע עליהם להחכינם בחכמת שמירת החיים והמשכת ההויה. וכל מה שהו תחילים להיות יותר בעלי תרבות והכרה. הגם צריכים לעשות את כל הדברים הלל צמוס מתוך הכרה פנימית ברורה. ולא מתוך דחיפה פנימית חזקה ועוררת. כך הו עמד האומה בגולה ליחס היהדות. הוקרת האמונה ושמירת התורה. במצב התרדמה אינסטינקט של חפץ הקיום הלאומי ודה בכל יחיד לשמור את הדת. ולכבר או זמונה בכלל. מהכרה פנימית טבעית. שבהפרד כל אחד לעברו כחיי הדת יבוטלו שי האומה ותתפרץ ותבטל. כל זה היה כמצב חזק עד שלא החל לזרוח האור שי וזיה הלאומית. מתוך חפץ והכרה. ומתוך בסיס מעשי. מתוך המשכה חזקה תאסף לארץ ישראל וליסוד מחדש חיי העם הקדמונים כימות עולם. שאז. בעוד לא הזמנים מסוגלים לכך. לא מצדנו ולא מצד העולם. וההכרה הברורה בחפץ קיום ומה וארחות תחייתה לא היה אפשר לה לצאת אל הפועל. אם היה בא איזה רפיון השפעה הטבעית. היתה הסכנה איומה מאד. עתה בא התור להכרה הברורה. שתשתלם תחולל גדולות הרבה יותר מכל פעולות ההכרה הטבעית העוררת לקיום ודר האלהי. לדעת ה' המיוחדת לישראל. לאמונה ולשמירת התורה. שהיא כולה